

Chat bij de livestream online cursus Vermeer van het Rijksmuseum, 13 april 2023

VRAAG

Er was er een vergadering op 28/29 maart. Zullen daarvan misschien scripts gepubliceerd worden?

ANTWOORD

We zijn inderdaad van plan de lezingen van het symposium te publiceren, en tevens de opname van het symposium online beschikbaar te maken.

VRAAG

Wordt het schilderij Diana en haar nimfen nog steeds gezien als de proeve van bekwaamheid van Johannes voor het gilde? Ik zag dat jullie het in de catalogus later dateren.

ANTWOORD

We zien het schilderij niet als proefstuk, aangezien daar niets over bekend is.

VRAAG

Weten we echt niets over Vermeer tussen zijn doop en zijn huwelijk, m.a.w. gedurende 21 jaar?

ANTWOORD

Dat klopt, er bestaan voor zover we nu weten geen documenten over hem uit de periode tussen zijn doop en zijn huwelijk.

VRAAG

Als men de inboedel bekijkt en ook zijn eerste werken, dan is het toch bijna zeker dat hij katholiek geworden is?

ANTWOORD

Dit is inderdaad erg aannemelijk, maar helaas is er ook in dit geval geen document dat het bewijs daarvoor levert, dus 100% zeker kunnen we daarvan niet zijn.

VRAAG

Zijn alle schilderijen die we nu zien te zien in de tentoonstelling?

ANTWOORD

Van de 37 schilderijen van Vermeer die nu nog bekend zijn, hangen er op dit moment 27 in de tentoonstelling. Maar omdat deze cursus niet specifiek over de tentoonstelling gaat, maar over Vermeer in het algemeen, laten we in deze cursus ook werken zien die niet in de tentoonstelling hangen.

VRAAG

Zitten er ook betekenissen in de voorstellingen, bijv. politieke?

ANTWOORD

Sommige schilderijen hebben inderdaad een extra betekenislaag, die komen later in de cursus aan bod.

VRAAG

Is er bekend wie het melkmeisje was? Komt zij ook voor op andere schilderijen van Vermeer?

ANTWOORD

We weten niet wie de afgebeelde personen in Vermeers werken zijn. We kennen wel de naam van een dienstmeisje dat in zijn huis werkte, Tanneke Everpoel. Maar of zij het melkmeisje is, is niet te zeggen.

VRAAG

Maakte Vermeer niet ook gebruik van een camera obscura, voor bijv. perspectief?

ANTWOORD

De camera obscura komt straks nog aan bod, daar is zeker een link met Vermeer.

VRAAG

Komt er straks ook een daadwerkelijk live stuk? Ik had de indruk dat het live zou zijn. Mede wegens termen als 'livestream'.

ANTWOORD

De vragen in deze chat zijn live, de experts beantwoorden op dit moment al jullie vragen.

We hebben ervoor gekozen om deze cursus op deze manier te maken, om zo zorgvuldig met het beeldmateriaal om te kunnen gaan. Zo kunnen we het verhaal optimaal illustreren met details.

VRAAG

Is Vermeer geïnspireerd door Rembrandt?

ANTWOORD

Nee er zijn geen aanwijzingen dat Vermeer direct door Rembrandt is geïnspireerd.

VRAAG

Zijn de modellen in de schilderijen bekenden van Vermeer, zoals bij Rembrandt?

ANTWOORD

We weten niet of het bekenden van hem zijn. Het is zeker denkbaar, omdat dezelfde hoofden vaker te zien zijn. Maar er bestaat geen portret met bijv. het opschrift: 'Catharina Bolnes' (zijn echtgenote) etc., dus het is niet bekend.

VRAAG

Will you offer a replay of this program with English subtitles?

ANTWOORD

Yes, you can replay this program with Dutch or English subtitles.

VRAAG

Wat is dat op de wang van de vrouw in blauw met brief?

ANTWOORD

Dat is een blauw lintje, een strikje rond een lok van haar haar.

VRAAG

Was het blauwe jakje (van de brieflezende vrouw) een bedjasje voor 's nachts en het - veel gebruikte - gele jasje met bont een jasje voor overdag (en werd het ook buiten gedragen)?

ANTWOORD

Dat klopt, het bedjasje werd binnenshuis gedragen, dat gele jasje werd ook in gezelschap en buiten gedragen.

VRAAG

Zijn die krassen in het brood in Het melkmeisje gekrast of "slijtage"?

ANTWOORD

Dat wat er in het sterk uitvergroete detail uit ziet als krassen, is de zogenoemde craquelure; kleine barstjes die in de loop van de eeuwen ontstaan bij elk olieverfschilderij. Het zijn dus geen bewust aangebrachte krassen, maar een gevolg van de tijd en van de gebruikte materialen.

VRAAG

Klopt het dat alle glas-in-loodramen hetzelfde motief hebben? En zou dit erop kunnen duiden dat Vermeer deze ramen 'kende' (wellicht uit zijn eigen huis)?

ANTWOORD

Niet alle afgebeelde glas-in-loodramen in Vermeers werken zijn hetzelfde. Twee ervan zijn inderdaad gedecoreerd met in het midden hetzelfde familiewapen, maar de motieven van andere ramen zijn anders, en niet duidelijk herkenbaar als dergelijke wapens.

VRAAG

Al die materialen zoals stof, aardewerk, haar schilderen maakt het tot een levensecht beeld. Is hier iets verder over te zeggen?

ANTWOORD

Ja Vermeer kan als geen ander een levensecht beeld schilderen. Dat komt door de ongelooflijke manier waarop hij met verf de stofuitdrukking van alle materialen kan uitbeelden, of het nu wol, aardewerk of linnen is.

VRAAG

Is er in de reflectie van de waterkan misschien iets of iemand te zien, bijv. Vermeer zelf of iemand anders?

ANTWOORD

Het idee dat er een zelfportret in te zien zou zijn, is door een auteur over Vermeer wel gezegd, maar op het schilderij is het veel te onduidelijk om zo'n conclusie te kunnen trekken. Wij denken dat er geen persoon in te zien is.

VRAAG

Kan ik deze online cursus opnieuw bekijken? Ik heb het 1ste deel gemist

ANTWOORD

Jazeker, u kunt via de link de cursus zo vaak terugkijken als u wilt, gedurende dit jaar.

VRAAG

Werkt hij als alle andere schilders? Ik bedoel met eerst een witte grondlaag en dan de verflaag?

ANTWOORD

Ja en nee. Hij begint met de gewone grondering, twee lagen etc. Maar hij maakt ook gebruik van afwijkende middelen, b.v. van lapis lazuli (blauw) in de onderschildering (! peperduur).

VRAAG

Zijn grondering was toch ook meestal grijs of bruin? Of is dat niet het geval?

ANTWOORD

Dat klopt, maar hij gebruikte ook andere kleuren voor de grondering.

VRAAG

Zit er ultramarijn in de grondlaag?

ANTWOORD

Ultramarijn zit niet in de grondering, maar in de onderschildering.

VRAAG

Is er bekend waar zijn atelier was en of hij ook leerlingen had?

ANTWOORD

Dat atelier moet in zijn huis geweest zijn, dat was gebruikelijk in de 17de eeuw. Uit de inboedel is op te maken dat hij op de bovenverdieping van zijn huis werkte: daar stonden bijv. schildersezels.

Er is niets bekend over leerlingen van Vermeer. Sommige kunsthistorici hebben wel verondersteld dat hij die gehad moet hebben, maar zeker is dat dus niet.

VRAAG

Vermeer schildert ook diverse zwangere vrouwen, heeft dat nog een betekenis?

ANTWOORD

Het is niet duidelijk of deze vrouwen zwanger zijn. Het is zeker mogelijk, maar de mode van die tijd had ook de vorm alsof een vrouw zwanger was. Vermeer laat het dus open.

VRAAG

Klopt het dat er nog 1 Vermeer is die gestolen is in Boston en niet meer is gevonden?

ANTWOORD

Dat klopt; het gestolen schilderij is 'Het concert'. Het is sinds 18 maart 1990 zoek, evenals de andere schilderijen die toen gestolen werden, waaronder schilderijen van Rembrandt.

VRAAG

Klopt het dat er gedacht wordt dat Vermeer geen tekeningen heeft gemaakt, of andere voorbereidende stukken?

ANTWOORD

Er zijn geen tekeningen van hem bekend. Toch is het heel waarschijnlijk dat die er wel waren.

VRAAG

Zijn er nog werken die van Vermeer zouden kunnen zijn?

ANTWOORD

Het is altijd mogelijk dat er nog ergens schilderijen van Vermeer zijn. We kennen er nu 37, maar hij moet er waarschijnlijk zo rond de 50 hebben gemaakt. Wat er met die ontbrekende schilderijen is gebeurd, is onduidelijk. Sommige zullen verloren zijn gegaan, maar hoeveel??

VRAAG

Wat is die zacht oranje kleur en waarom komt deze minder vaak voor? Dit kleurgebruik doet toch ook denken aan de middeleeuwse katholieke schilderijen, zoals dat Maria vaak in het blauw geschilderd werd, of heeft dit verder geen betekenis?

ANTWOORD

Bedoelt u de oranje kleur zoals bijv. op de rok van de vrouw met weegschaal? Ik denk dat hij die kleur spaarzaam gebruikt om het kleurenpalet van een werk mooi te maken. Aan een betekenis zou ik niet denken.

REACTIE

Die oranje kleur zag ik in het begin bij drie schilderijen, waarvan het middelste met rode mantel. Ik zag het eerder nog niet.

VRAAG

Signeert Vermeer zijn schilderijen?

ANTWOORD

Ja, Vermeer signeerde zijn schilderijen en vijf ervan dateerde hij ook. Maar dat deed hij niet bij elk schilderij; een signatuur ontbreekt bijv. op de vrouw met waterkan.

VRAAG

Vermeer is een tijdgenoot van o.a. Rembrandt en Hals. Hebben zij elkaar ontmoet?

ANTWOORD

Helaas is daar niets over bekend. Het zou best hebben gekund, maar we hebben daarover geen enkele zekerheid, geen document waarin dat naar voren komt.

VRAAG

Was Vermeer in zijn tijd bekend met het werk van bijv. Rembrandt of Jan Steen?

ANTWOORD

Of Vermeer bekend was met het werk van Rembrandt is niet zeker, maar het zou heel goed hebben gekund. Ook toen was Rembrandt een hele beroemde schilder. Werk van Jan Steen heeft hij zeker gezien. Steen heeft een tijd in Delft gewerkt.

VRAAG

Hoe is het verder met de kinderen van Vermeer gegaan? Konden sommigen van hen ook goed schilderen? Is bekend of hij zijn kinderen ook teken/schilderles heeft gegeven?

ANTWOORD

Over de kinderen is wel het een en ander bekend. Allen werden katholiek gedoopt, 11 werden ouder dan hun kinderjaren. Zij beoefenden verschillende beroepen, maar geen van hen werd schilder, en over lessen die Vermeer zijn kinderen zou hebben gegeven weten we niets. Een van zijn kleinkinderen werd een katholieke priester.

VRAAG

Is de brieflezende vrouw in het blauw zwanger?

ANTWOORD

Het is niet duidelijk of de vrouw in dat schilderij zwanger was. Die wijdevallende kleding was toen in de mode. Dus Vermeer liet het open.

VRAAG

Heeft de kleur ultramarijn nog een speciale betekenis?

ANTWOORD

Deze kleur blauw is heel kostbaar, maar heeft bij Vermeer geen speciale betekenis, bijv. als symbool voor Maria etc., zoals dat in de vroege schilderkunst het geval was.

Het Franse woord voor ultramarijn is outre mer = van over de zee (Afghanistan).

VRAAG

Jullie geven weinig info over de tronies. Is het vloeken in de kerk als ik twijfel heb bij de authenticiteit van Meisje met de parel? Het is pas in 1881 opgedoken en toen heel ingrijpend opgepoetst.

ANTWOORD

Dat zijn weinig kunsthistorici met u eens. Het is op dit moment een onbetwist schilderij en al het technische onderzoek wijst ook geheel op Vermeer.

VRAAG

Is er bekend wie zijn leermeester was?

ANTWOORD

Het is niet bekend wie de leermeester was, helaas. Er zijn erg veel theorieën over, zelfs dat hij zijn eigen leraar was, wat niet waarschijnlijk is.

VRAAG

Had Vermeer ooit leerlingen?

ANTWOORD

Over leerlingen is niets bekend. Vermeer was twee keer hoofd van het gilde van schilders. Normaal gesproken zouden zijn leerlingen bij het gilde moeten worden aangemeld. Maar dat gebeurde niet, voor zover we weten, daarom hebben we hierover geen kennis.

VRAAG

Zijn de namen van zijn modellen bekend?

ANTWOORD

Nee, de namen van zijn modellen zijn niet bekend. Het is heel goed mogelijk dat hij zijn eigen familieleden gebruikte of mensen uit zijn kennissen kring, maar zeker is dat niet.

VRAAG

Hoe vaak gebruikte hij Delfts blauw in zijn werk?

ANTWOORD

Vermeer toont Delfts aardewerk, b.v. de witte kannetjes op De muzikles, De slapende vrouw etc. De blauwwitte schotels zijn eerder Chinees porselein. De dekselbokaal op de Vrouw met parelketting is Japans.

VRAAG

Heeft hij zijn talent ook overgedragen op zijn kinderen?

ANTWOORD

Over kunst van de kinderen is niets bekend. Ze volgden andere opleidingen.

VRAAG

Is het meisje met de parel ook een tronie?

ANTWOORD

Ja het meisje met de parel is een typisch voorbeeld van een 'tronie'.

VRAAG

Er is toch ook een duidelijke 'bolling' te zien in de buik van de vrouw in blauw die een brief leest?

Toch niet alleen wijdvallende kleding?

ANTWOORD

Het klopt dat er een bolling te zien is. Dat kan inderdaad wijzen op zwangerschap, maar ook op een wijd uitstaande rok.

VRAAG

Heeft hij meer zelfportretten gemaakt?

ANTWOORD

We weten dat er een zelfportret heeft bestaan; het werd op een veiling in 1696 geveild en toen beschreven als "in het atelier met bijwerk". Helaas is het sindsdien zoek.

Nog meer weten over het onderwerp? Beluister de podcast over Vermeer via

<https://www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast>